

LAUSUNTO

8.12.2022

VN/11284/2022
VN/11284/2022-MMM-11

Ympäristöministeriölle

MMM:n lausunto saamelaisesta ilmastoneuvostosta

Maa- ja metsätalousministeriö kiittää ympäristöministeriötä mahdollisuudesta kommentoida luonnosta valtioneuvoston asetukseksi saamelaisesta ilmastoneuvostosta perusteluineen.

1. Yleistä

Luonnos valtioneuvoston asetukseksi saamelaisesta ilmastoneuvostosta ja sen perustelut jättävät avoimeksi sen, mitä tarkoitetaan saamelaisella perinteisellä tiedolla. Saamelaisen perinteisen tiedon haltijoiden osalta ei edes yritetä määritellä mitenkään, mitä tämä termi tarkoittaa. Jos Saamelaiskäräjät tekee ehdotuksen näistä perinteisen tiedon haltijoista, se on heidän määriteltävissään. MMM kiinnittää huomiota siihen, että perinteisen tiedon haltijoita voi olla myös muita henkilöitä ja tahoja kuin vain Saamelaiskäräjien määrittämät. Asetuksen tulisi olla mahdollistava eikä rajoittava, jotta laaja-alainen saamelainen perinteinen tieto tulisi hyödynnettyä.

Saamelaisen perinteisen tiedon määrittely olisi perusteltua, koska tällä hetkellä saamelaista perinteistä tietoa tai perinnetietoa (traditional knowledge) ei ole määritelty kunnolla missään ja käsitteen käyttö on vakiintumatonta.

Valtioneuvoston asetuksella luodaan uusi asiantuntijaelin, johon osallistetaan huomattava määrä henkilöitä. Olisi syytä olla selvillä siitä, mihin uuden asiantuntijaelimen toiminta perustuu.

2. Asetusluonnoksen pykäläkohtaiset kommentit

1 § Tehtävät

Asetuksen 1 § ja etenkin sitä koskevat perustelut laajentavat saamelaisen ilmastoneuvoston tehtäviä siitä, mitä ilmastolain 21 §:ssä säädetään. MMM katsoo, että asetuksella täsmennettävien tehtävien tulisi sisältää ainoastaan **tietopohjan tuottamista koskevia tehtäviä** kuten ilmastolain 21.2 §:ssä on säädetty. Lisäksi on ensiarvoisen tärkeää, että esitettävät tehtävät ovat mahdollisimman tarkkaan rajattuja, jotta lain toimeenpanon yhteydessä ei synny epäselvyyttä siitä, millainen rooli ja mitä tehtäviä saamelaiselle ilmastoneuvostolle on tarkoitettu säättää.

Asetuksen 1 §:n perustelujen mukaan *1 kohdan mukaan saamelaisen ilmastoneuvoston tehtävänä olisi antaa lausuntoja myös muista ilmastopolitiikkaa koskevista valtakunnallisista **suunnitelmista** kuin ilmastolain 9—12 §:ssä tarkoitetuista suunnitelmista. Tällaisia valtakunnallisia suunnitelmia voisivat olla esimerkiksi vaalikausittain valmisteltu ilmasto- ja energia**strategia** sekä Suomen arktisen politiikan **strategia***. Kohdan 1 muotoilussa puhutaan siten ilmastopolitiikkaa koskevista valtakunnallisista suunnitelmista, mutta esimerkkinä käytetään kahta strategiaa. Suunnitelma ja strategia eivät ole synonyymejä, joten 1 kohdan muotoilua olisi syytä täsmentää joko siten,

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Maa- ja metsätalousministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 30
00023 Valtioneuvosto

Hallituskatu 3 A
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

kirjaamo.mmm@gov.fi

että muotoilu käsittäisi suunnitelmat ja strategiat tai siten, että perusteluja muokataan nykyisen muotoilun mukaisiksi.

Asetusluonnoksen 1 §:n 2 kohdan mukaan *ilmastoneuvosto tuottaa tietopohjaa kansallisen ilmastopolitiikan vaikutusten arviointia ja seuranta varten*. Perusteluissa todetaan kuitenkin, että *saamelainen ilmastoneuvosto voisi esimerkiksi osallistua hankkeisiin, joissa arvioidaan kansallisten lakihankkeiden ilmastoon liittyviä vaikutuksia*. Käytännössä *ilmastoneuvosto keskittyisi arvioinnissa saamelaiskulttuuriin ja saamelaisten oikeuksiin liittyviin vaikutuksiin*. *Seurannan osalta saamelainen ilmastoneuvosto voisi tukea asianomaisia viranomaisia esimerkiksi ilmastolain 10 §:n 2 momentissa sekä 12 §:n 3 momentissa tarkoitettujen arviointien laadinnassa*. *Saamelainen ilmastoneuvosto voisi tarvittaessa osallistua myös muiden kansallista ilmastopolitiikkaa koskevien suunnitelmien ja strategioiden seurantaan saamelaiskulttuurin ja saamelaisten oikeuksien toteutumisen osalta, muttei kuitenkaan ilmastolain 18 §:ssä tarkoitettun ilmastovuosikertomuksen valmisteluun*. MMM katsoo, että edellä esitetty perusteluteksti laajentaa saamelaisen ilmastoneuvoston tehtävää ilmastolain 21.2 §:ssä säädetystä sekä myös suhteessa 2 kohdan muotoiluun eikä siten ole perusteltu. Tehtävien määrittämisessä tulisi pidättäytyä ilmastolain 21.2 §:ssä säädetyn mukaisesti tietopohjan tuottamista koskevissa tehtävissä. Lisäksi konditionaalimuotoon kirjoitetut ilmaisut ”voisi osallistua hankkeisiin”, ”voisi tukea asianomaisia viranomaisia” ja ”voisi tarvittaessa osallistua” jättävät epäselviksi, mikä taho – viranomainen vai ilmastoneuvosto – viime kädessä päättäisi osallistumisesta tai tukemisesta sekä osallistumisen ja tukemisen muodoista ja asteesta, mistä syystä muotoilut ovat tältäkin kanalta ongelmallisia.

Asetusluonnoksen 1 §:n 3 kohdan muotoilun mukaan *ilmastoneuvoston tehtävänä on lausuntojen antaminen saamelaisten kotiseutualueelta koskevista paikallisista ilmastosuunnitelmista ja ilmastotoimista*. Kyseistä kohtaa koskevissa perusteluissa todetaan kuitenkin, että *saamelainen ilmastoneuvosto voisi antaa lausuntonsa kotiseutualueen kunnissa valmisteltavista ilmastosuunnitelmista, kotiseutualueelta koskevista alueellisista ilmastosuunnitelmista sekä kotiseutualueelle kohdistuvista ilmastotoimista*. Pykälämuotoilun ja perustelujen välillä näyttäisi siten olevan ristiriita, sillä pykälämuotoilussa mainitaan vain paikallinen taso, mutta perusteluissa paikallisen tason lisäksi myös alueellinen taso.

Asetusluonnoksen 1 §:n 4 kohdan muotoilu on MMM:n näkemyksen mukaan liian avoin ja epätäsmällinen eikä sen vuoksi kannatettava. **MMM esittää, että 4 kohta jätetään pykälästä pois.**

Jos asetuksen 1 §:ään jätetään nykyinen 4 kohta, MMM pitää välttämättömänä lisätä täydentävä teksti 4 kohdan perusteluun, esimerkiksi seuraavasti:

”Pykälän 4 kohdassa säädettäisiin, että saamelaisen ilmastoneuvoston tehtävänä olisi muu tietopohjan tuottaminen, joka tukee saamelaiskulttuuria mukaan lukien saamelaisten perinteisiä elinkeinoja ilmastonmuutoksen hillinnässä tai ilmastonmuutokseen sopeutumisessa. Perustelujen mukaan tällainen muu tietopohjan tuottaminen voisi tarkoittaa esimerkiksi osallistumista saamelaisia ja ilmastonmuutoksen torjuntaa koskevien ohjelmien tai suunnitelmien valmisteluun taikka selvitysten laatimista, mikäli se tukisi saamelaiskulttuuria ilmastonmuutoksen hillinnässä tai sopeutumisessa.

Maa- ja metsätalousministeriö ehdottaa, että mainittuun perustelutekstiin lisätään seuraavat selvittävät virkkeet: ”Kyse ei kuitenkaan voisi olla sellaisista lakisääteisistä selvityksistä, joiden laati-jaksi on lainsäädännössä säädetty muu taho. Esimerkiksi poikkeuksellisista sää- tai luonnonolosuh-teista porotaloudelle aiheutuneiden vahinkojen korvaaminen valtion varoista edellyttää porota-loutta kohdanneiden vahinkojen korvaamisesta annetun lain (987/2011) 5 §:n mukaan tutkimuslai-toksen tekemää selvitystä tuhosta sekä sen laadusta ja vaikutuksista.”

MMM kiinnittää huomiota myös siihen, että eräät saamelaiseen kulttuuriin liittyvät elinkeinot aiheuttavat kasvi-huonekaasujen päästöjä. Täten esitetään harkittavaksi, tulisiko saamelaisen ilmastoneuvoston tehtäviin lisätä maininta tietopohjan vahvistamisesta kasvihuonekaasujen päästöjen vähentämiseksi saamelaiseen kulttuuriin liit-tyvissä elinkeinoissa.

MMM esittää, että asetuksen 1 §:n viimeiseksi kohdaksi lisättäisiin: ”*tietopohjan tuottaminen saa-melaiseen kulttuuriin liittyvien elinkeinojen aiheuttamien kasvihuonekaasupäästöjen alentamiseksi*”.

2 § Kokoonpano

Asetusluonnoksen 2 §:n 1 momentin viimeisen virkkeen mukaan *muiden ilmastoneuvoston jäsenten on edustettava ympäristötieteitä tai muita ilmastoneuvoston tehtävien kannalta keskeisiä tieteenaloja*. Perustelumuiustiossa on mainittu esimerkkinä luonnontieteet, humanistiset tieteet, yhteiskuntatieteet sekä saamentutkimus (ei esim. maa- ja metsätaloustieteitä). MMM esittää, että **erillismaininta ympäristötieteestä jätetään pois turhana, jolloin virkkeen muotoilu olisi yksinkertaisemmin *muiden ilmastoneuvoston jäsenten on edustettava ilmastoneuvoston tehtävien kannalta keskeisiä tieteenaloja***.

3 § Asettaminen ja toimikausi

Asetusluonnoksen 3 §:n 2 momentin mukaan *ympäristöministeriö pyytäisi ehdotuksia tieteenalojen jäseniksi yliopistoilta, valtion tutkimuslaitoksilta, ilmastoneuvoston tehtävien kannalta keskeisiltä ammattikorkeakouluilta ja Suomen ilmastopaneelilta*. MMM pitää ehdotusta muutoin hyvänä, mutta katsoo kuitenkin, että **jäsenehdotuksia ei olisi tarpeellista pyytää Suomen ilmastopaneelilta**. Suomen ilmastopaneelin jäsenet ovat työsuhteessa yliopistoihin, tutkimuslaitoksiin ja ammattikorkeakouluihin tai edustavat näitä organisaatioita. Nämä organisaatiot voivat esittää suoraan jäsenehdokkaita myös saamelaiseen ilmastopaneeliin. Olisi tarpeetonta sisällyttää ehdotetun kaltainen, monimutkainen ja vaikeasti hallittava nimittämismenettely.

Asetusluonnoksen 3 §:n 3 momentin mukaan *Saamelaiskäräjät valmistelee ehdotuksen kokoonpanoksi perinteisen tiedon haltijoiden osalta. Ympäristöministeriö ja saamelaiskäräjät neuvottelevat kyseisestä ehdotuksesta. Neuvotteluissa noudatetaan saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 9 §:n mukaista menettelyä*. MMM pitää ehdotusta ongelmallisena siksi, että ilmastolain 21 §:ää koskevien perustelujen mukaan *saamelainen ilmastoneuvosto olisi riippumaton asiantuntijaelin sekä riippumaton suhteessa muihin saamelaistoimijoihin, kuten Saamelaiskäräjiin* (HE 27/2022, s. 73). Tästä johtuen ratkaisu, jossa Saamelaiskäräjät tekevät ehdotuksen kokoonpanoksi saamelaisen ilmastoneuvoston perinteisen tiedon haltijoiden osalta ja neuvottelevat ympäristöministeriön kanssa ehdotuksesta ei ole toimiva, sillä menettely voisi vaarantaa saamelaisen ilmastoneuvoston riippumattomuuden. Perinteisen tiedon haltijoiden valitsemiseksi olisikin näin ollen löydettävä toisenlainen menettely, joka takaa saamelaisen ilmastoneuvoston riippumattomuuden myös suhteessa Saamelaiskäräjiin.

Perustelumuiustiossa todetaan, että henkilö voisi samanaikaisesti olla sekä Suomen ilmastopaneelin että saamelaisen ilmastoneuvoston jäsen. Diversiteetin näkökulmasta tämä ei kuitenkaan tunnu ideaalilta vaihtoehdolta. Ilmastopaneelilla ja saamelaisella ilmastoneuvostolla on esimerkiksi jonkin verran päällekkäisiä tehtäviä (esim. lausuntojen antaminen), jolloin saman henkilön jäsenyys molemmissa kokoonpanoissa saattaisi kaventaa ilmastopaneelin ja saamelaisen ilmastoneuvoston työstä saatavaa hyötyä.

Asetusluonnoksen kirjaus sallisi nykyisellään sen, että sama henkilö voisi olla puheenjohtajana samanaikaisesti molemmissa kokoonpanoissa. Tämä ei ole tarkoituksenmukaista eikä kannatettavaa.

5 § Toimikausi

Toimikausien rajaaminen kahteen peräkkäiseen kauteen lisää työn läpinäkyvyyttä ja vähentää saamelaisen ilmastoneuvoston henkilöitymistä yksittäisiin jäseniin.

Kansliapäällikkö

Jaana Husu-Kallio

Ylijohtaja

Pentti Lähteenoja

YM Ympäristöministeriö

MMM RO Ruokaosasto

MMM LVO Luonnonvaraosasto

VN/11284/2022-MMM-11

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: